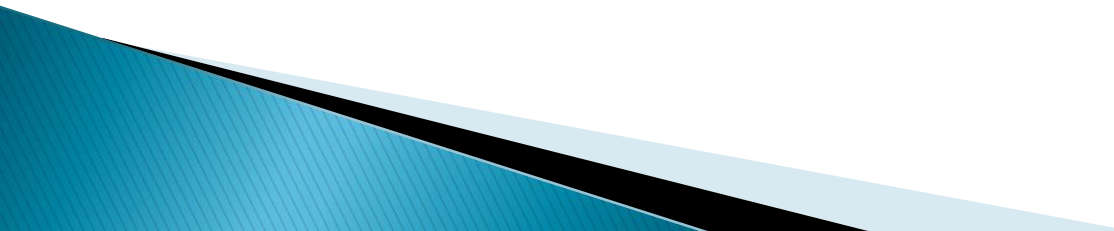

Výsledky pedagogického výzkumu v práci učitele

Jiří Zounek

Cíle prezentace

- ▶ ukázka pedagogických výzkumů
 - ▶ jejich metodologie
 - ▶ výsledky a jejich interpretace
 - ▶ úvahy o roli výzkumu/jeho výsledků v práci učitele či v životě škol
-

V čem může pomoci pedagogický výzkum?

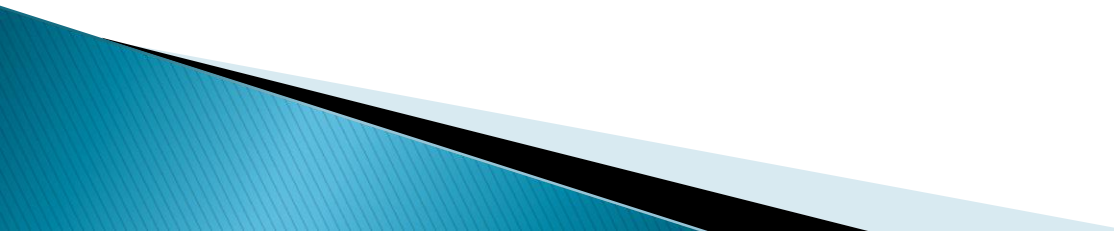
- ▶ může formulovat otázky, identifikovat problémy a objasňovat je (např. jak vstupují ICT do života škol, do učení studentů)
- ▶ může produkovat poznatky, které jsou pro politiky a učitele jedním zdrojem informací – poznatky s poradním (někdy zpochybňujícím) charakterem

Kvantitativní a kvalitativní výzkum – souboj nebo spolupráce?

- ▶ dříve sloužil kvalitativní výzkum spíše účelům pilotní analýzy ke kvantitativnímu výzkumu
- ▶ kvalitativní a kvantitativní výzkum jsou vzájemně komplementární

Příklad kvantitativního výzkumu

O výzkumu PISA

- ▶ cíl projektu PISA = opakované zjišťování výsledků žáků různých zemí v oblasti čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti
 - ▶ věk testovaných žáků je 15 let
 - ▶ v ČR se výzkumu zúčastnilo 290 škol, tj. 7500 žáků/studentů
-

- ▶ sběr dat: dotazníky – školní, žákovský, ICT
- ▶ testování žáků proběhlo dubnu a květnu 2009
- ▶ velikost vzorku 6064 respondentů
- ▶ datové soubory dostupné na webu
- ▶ Více informací na <http://www.uiv.cz/clanek/607/1871>

Ukázka dotazníku

Dostupnost informačních a komunikačních technologií (ICT)

Následující otázky se týkají počítačů, nikoli kalkulaček.

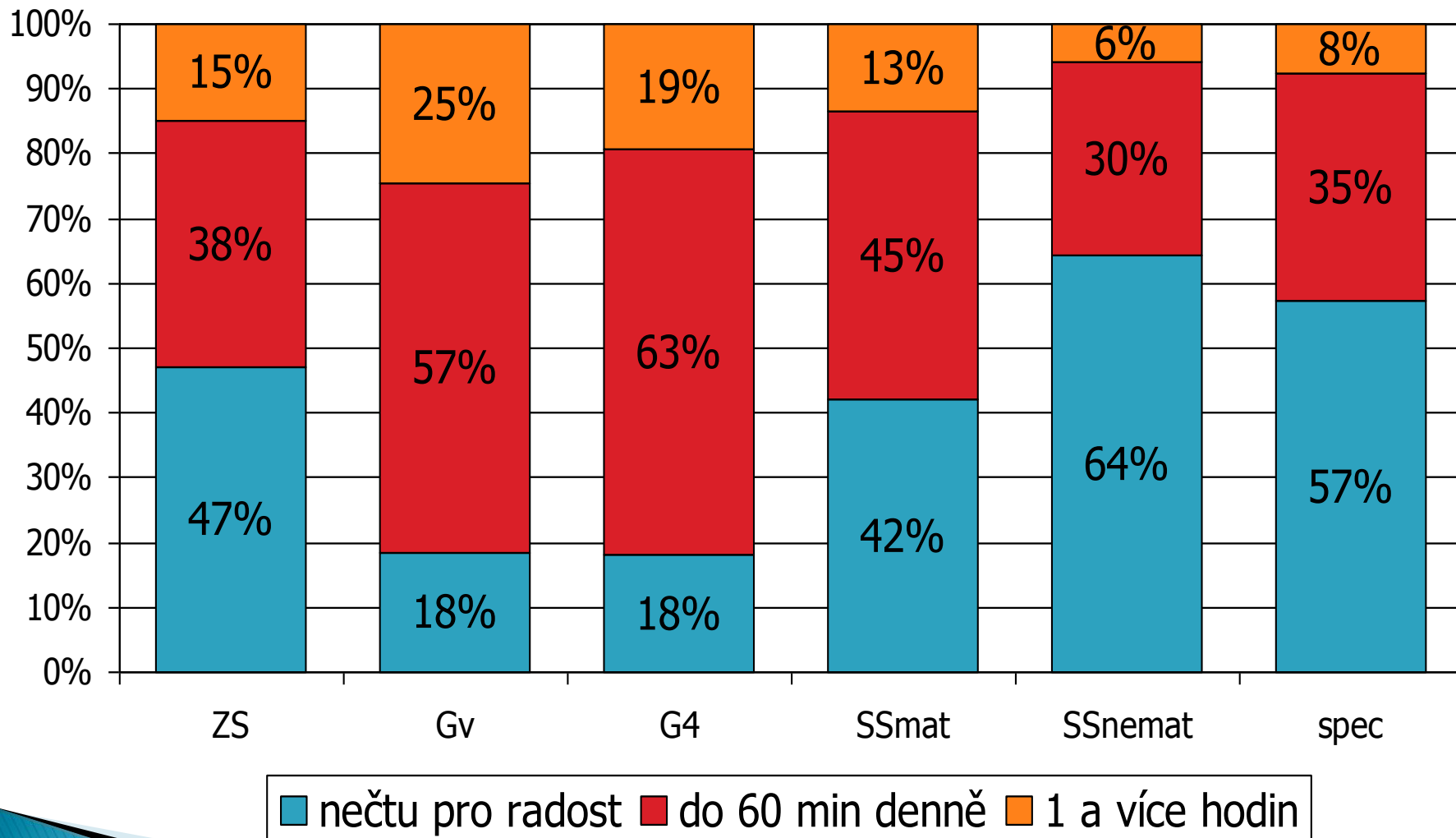
1. Co z následujícího máš k dispozici doma?

(V každém řádku zaškrtni pouze jeden čtvereček.)

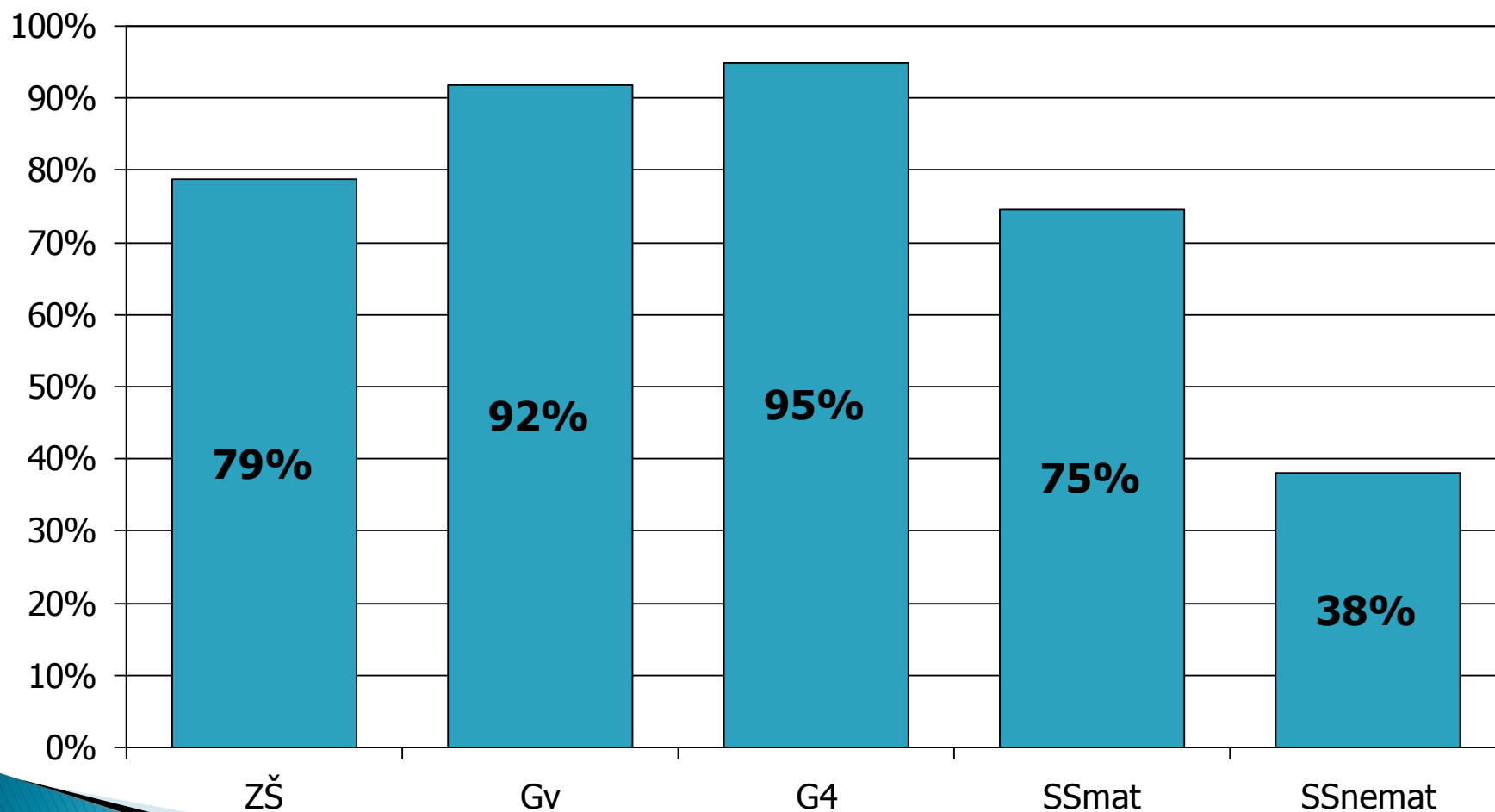
	<i>Ano a používám to</i>	<i>Ano, ale nepoužívám to</i>	<i>Ne</i>
a) Stolní počítač	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
b) Laptop nebo notebook	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
c) Připojení k internetu	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
d) Herní konzole (např. Sony PlayStation)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
e) Mobilní telefon	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
f) Mp3/Mp4 přehrávač, iPod nebo něco podobného	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
g) Tiskárna	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
h) Flash disk (USB přenosná paměť)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃

Vybrané výsledky

Čtení pro radost vzhledem k typu školy

Dostupnosť knižovny dle typu školy (knižovna je ve škole)

Příklad kvalitativního výzkumu

ICT v každodenní práci učitelů

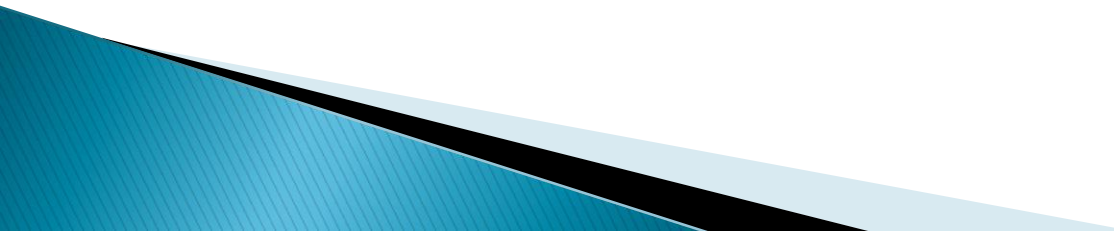
jakým způsobem vstupují informační a komunikační technologie do každodenní práce učitele, coby klíčového aktéra školního vzdělávání

Řešitelé projektu: K. Šedřová, J. Zounek

Výzkumný projekt podporovaný GA ČR (grant č. 406/06/1022): 2006 - 2008

Metodologie výzkumu I – vstupní fáze

- ▶ předešlá kniha
 - ▶ teoretické studium literatury k tématu
 - ▶ zahraniční literatura (nyní v knihovně FF MU)
-

Metodologie výzkumu - II

empirické šetření bylo realizováno jako

kvalitativně kvantitativní

a bylo rozvrženo do **dvou fází**

Speciální software pro analýzu kvalitativních dat

Atlas.ti 5.0

Atlas.ti (ukázka zakódovaného rozhovoru)

Rozhovory-komplet-families22_6_07 - ATLAS.ti

File Edit Documents Quotations Codes Memos Networks Views Tools Extras Windows Help

P:2: Peepis2-rtf.rtf Quotes 1:1 i peipraviv (9:9) Codes d=budoucnost-vlastni poitab (1-0) Memos ME - 04.04.07 {0-Co-F} - Super

011 Z: Já myslím, že něco na tom je.

012 R: Ale udělám si spoustu věcí zase za to dopoledne. Vyřídím třeba to, co běžně nemůžu, třeba dostat se k telefonu nebo tak, protože když máte dozor a pak učíte, teďka voláte, tam mi to třeba nikdo nebere, tak zase dlel přestávku, pak na to zapomena a tak dál. A takhle jednu jedinou jednoduchou věc vyřizuju třeba tři dny. Že vždycky mě to někdo odsune. Takže proto já ty středy mám tak ráda, že můžu něco...

013 Z: Jsou takové vyřizovací...

014 R: Ták, středa je úřední den. A mezitím opravuju a takový ty blbosti.

015 Z: To jsem se právě chtěl zeptat. Příprava na výuku, jak u vás probíhá, jak se připravujete?

016 R: No, já teďka budu trošku kacif. Já vzhledem k tomu, že mám takový pocit... Na této škole jsme nejstarší já a ještě jedna kolegyně o rok starší, když nepočítám vedení, jo. A jsme tady nejdýl, já čtrnáctý rok a Hanka patnáctý rok a třeba za letošní rok se nás vyměnilo osm. Přišlo osm nových učitelů, což si myslím, že na takovou malou školčku je docela dost. A tenhle trend už tady je několik roků po sobě. Takže nechci si stěžovat, ale mám ten pocit, že na nás, na ty starý vichřice, jak říkám, se nasazuje, nemyslím víc práce, ale to jsou takové drobné úkolky. Ono vás to nestřhá, když si to uvědomíte, co to je, to máte za pět minut hotový. Ale je toho moc, člověk musí na spoustu věcí myslet. A já si teďka sáhnou do svědomí a můžu zodpovědně říct, že moje příprava není ideální, tak jak by měla vypadat, bohužel. Je fakt, že hodně tyju z toho, že už člověk je praktik, ale pravda taky je, že každá třída je jiná a že to co jsem třeba loni mohla dělat v jedné třídě, už letos dělat nemůžu nebo musím to pozměňovat, takže člověk jako... Když řeknu, že vařím z vody, to nemůžu říct, to jako se chystám, to zas ne že ne, to nejde, ale mnohde nebo často sáhnou k tomu, že prostě řeknu „Ano to vím toto, jako vím, jak budu reagovat, to zvládnou.“ Že už se nemusím ani dívat na hodinky, protože člověk za ty roky to má tak zakódovaný, že to celkem jde. Ale říkám, nemyslím si... jsou zase třídy, kde si myslím, že bych měla tu přípravu určitě zkvalitnit, aby ty děcka to víc bavilo a ne vždycky se mi to povede. Příznávám se.

017 Z: Tady nejsme od toho, aby jste se přiznávala, ale je to zajímavý. A kde je teda ten ideál na tu přípravu? Kde byste viděla takovou tu ideální vaši přípravu? Jak by měla vypadat?

018 R: No, rozhodně by to měl člověk dělat v té době, kdy jsem tady do té půl čtvrté, po té škole. Je fajn si takhle vydechnout a zhodnotit vlastně ten den, co se mi povedlo a co se mně nepovedlo a na základě toho vlastně stavět. Fakt je třeba, že někdo si dělá přípravu na týden dopředu, že třeba věnuje tomu víkend a tak dál. Já jako někdy to taky udělám, že si to takhle třeba celý rozvrhnu, ale pak jsou takový ty věci, kdy jsou nějaký střežní úkolky nebo něco, na co se zaměřuju víc a pak teda trávím doma večer u počítače. Že až večer mám na to ten správný klid.

019 Z: Vy jste narazila na to, že říkáte, trávíte večer u počítače. Jaké používáte technologie, pokud používáte něco k těm přípravám.

020 R: No, tak jako člověk si hledá, hledá si spoustu informací hlavně pro devátáky. Na těch nižších stupních člověk vystačí, ale ti osmáci, devátáci jsou děcka, který mají opravdu široký rozhled a znají z televize z těch různých pořadů spoustu věcí. Takže aby člověk s nimi držel trošku krok nebo je něčím zaujal, tak teda musím lovit a shánět různé informace. To je jedna věc. No a potom zase ta učebnice přece jenom trošku zaostává, než se připraví, než jde do tisku atd. Takže už tam třeba jsou věci, které mně v zeměpisu už neplatí, jo? Já nevím. Společenství nezávislých států a nebo Sovětského svazu atd. To jsou třeba věci, který člověk musí obnovovat, takže i tam někdy hledám někdy inspiraci. Zkousím hledat, co se dá.

021 Z: Čili používáte počítač a internet?

022 R: Internet v každém případě.

023 Z: A něco dalšího ještě?

024 R: No koukám taky po pěkných knížkách, to je fakt, že teda vždycky Ježíšek mi něco nadělí, takže to jsou takový ty věci, kdy teda mám doma knihovnu, z toho hodně čerpám. No a potom odbírám časopisy Lidé a země, tak to je pro mě takový střežní bych řekla. Tam nacházím hodně inspirace pro děcka. Už jenom tím, že člověk je třeba to upoutá. Ideální jsou, kdybych já třeba, já nemám teďka se budu sdělit, ale nemáme doma video. To znamená já nemůžu přehrávat takový ty Cestovanie apod., což si myslím, že je úplně bomba pro děcka, protože... a navíc oni to začali dávat teďka hodně pozdě. V televizi změnili vysílací čas, což si myslím, že teda je ke škodě, protože i dospěláci na to koukají velice rádi. Takže tady tyhle věci, kdybych si mohla nahrávat a pouštět, tak by byla značka ideál. Jako upoutávka. Já neříkám, že to je to gró toho učení, to v žádném případě, ale jsou tam někdy zajímavý věci a nemusí člověk promítat celý ten film že jo, jenom kousíček, nějakou pasáž, aby na něco poukázal. Tak to bohužel nemám, to mě mrzí.

025 Z: Když vnímám, že říkáte, že nějakou upoutávku, nějakou motivaci nebo něco, že byste to zakomponovala do svých hodin tady tu nahrávku toho videa?

026 R: Jako z televize? Určitě, určitě. Teďka jsem třeba... Řeknu to takhle. Máme tady třídy jazykové, neязыkové. Ty neязыkové bohužel jsou připravované z děček spíš takových ne hloupých, to rozhodně nemůžu říct, ale jsou ze sociálně slabšího prostředí, kde třeba rodičům nezáleželo na tom, aby se dítě nějak připravovalo. No a tady třeba děčkám já třeba, když na ně budu hrnout jenom informace, tak je odradím. A když jim pustím třeba kousek Cesty do pravěku, což je ideál, kdyžž jsme brali třeba teďka geologickou stavbu a tady tyhle věci. Tak si myslím, že tohle je úplně daleko lepší než celej slavný Jurskej park. Takže je to takový docela příjemný pro ně. A nebo

P:2: Peepis2-rtf.rtf -> C:\A_Dokumenty - Jirka\GRANTY_projekty_vše\A_GAČR_2006\2006\Rozhovory\Přepisy rozhovorů\Přepis2-rtf.rtf

Size: 100 % ANSI CP: 0

- pv=nutnost zmín v přípraviv-vliv zvení
- pv=vlastní hodnocení kvality
- pv=zkušenost, rutina
- pv=zkušenost, rutina
- pv=nutnost zmín v přípraviv-vnitřní
- pv=reflexe a následná příprava
- pv=ve škole po vyučování (po výuce)
- pv=vliv na pojetí přípravy (doma)
- pv=na celý týden
- pv=doma s počítačem
- pv=doma vhodné prostředí
- pv=využití internetu
- pv=vliv na pojetí přípravy
- pv=zdroj přípravy
- pv=využití internetu
- pv=vliv na pojetí přípravy
- pv=zdroj přípravy
- pv=zdroj přípravy, který nemám a je super
- pv=zdroj přípravy, který nemám a je super

Druhá fáze výzkumu – kvantitativní

Cíl: zjistit, jak jsou identifikované jevy rozloženy v populaci učitelů

▶ **dotazníkové šetření** (jeho příprava, pilotáž, distribuce)

Poznámka: složení výzkumného týmu – důležitý prvek v tomto výzkumu

Ukázka dotazníku

DOTAZNÍK

Informační a komunikační technologie (ICT) v práci učitele ZŠ

Vážená paní učitelko, vážený pane učitelí,

jsme si vědomi značné časové zátěže, které jsou učitelé škol vystaveni. Přesto si Vás dovoluujeme požádat o vyplnění našeho dotazníku, který je jedním z výzkumných nástrojů použitých v rámci našeho výzkumného projektu ICT v každodenní práci učitele. Další informace o výzkumu a dosavadní výsledky Vám rádi poskytneme – kontakty na nás najdete na konci dotazníku. Vaše odpovědi budou využity výhradně k výzkumným účelům a budou zpracovávány naprosto anonymně.

Děkujeme Vám za spolupráci.

Klára Šedlová, Jiří Zounek
Ústav pedagogických věd

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

Poznámka:

Pod pojmem „informační a komunikační technologie (ICT)“ chápeme typicky počítače, internet, e-mail, multimediální výukové programy, video, televizi, interaktivní tabuli apod.

1. Pokuste se nejprve charakterizovat sebe sama jako učitele. Z následující nabídky vyberte 3 položky, které podle Vás nejlépe vystihují Váš styl výuky a Vaše postoje. Přiřaďte jim číslo 1-3 podle důležitosti (1 – nejdůležitější; 2 – druhá nejdůležitější; 3 – třetí nejdůležitější).

U ostatních položek, které nezařadíte do první trojice, nechte políčko „Pořadí“ prázdné.

	Pořadí
Abych dokázal(-a) žáky zaujmout, musím toho především mnoho vědět o probíraném tématu.	
Základem úspěšné hodiny je zajímavě formulovaný úkol, který žáky strhne.	
Snažím se žáky naučit učit se.	
Je velmi důležité, aby mi žáci důvěřovali a měli ke mně přátelský vztah.	
Snažím se být pro žáky autoritou.	
Snažím se u žáků rozvíjet tvořivost.	
Snažím se oceňovat dobrou práci žáků.	
Předpokladem úspěchu je nějakým způsobem žáky motivovat k práci.	
Je velmi důležité, aby byli žáci v hodině aktivní, nebáli se komunikovat a klást otázky.	
Abych dokázal(-a) žáky zaujmout, musím pro ně být nějakým způsobem zajímavý(-á) a zábavný(-á).	

2. Jak často ICT ve své výuce používáte? (označte jednu z možností)

a) téměř každou hodinu

d) spíše zřídka

3. Nyní prosím vyjádřete (označte příslušné číslo), do jaké míry souhlasíte s následujícími tvrzeními:

1 – souhlasím 2 – spíše souhlasím 3 – spíše nesouhlasím 4 – nesouhlasím

Láká mě zkoušet ve výuce nové technické prostředky.	1	2	3	4
Používání ICT může mít pro žáky i učitele negativní důsledky.	1	2	3	4
Vedení naší školy požaduje, aby učitelé vyučovali s pomocí ICT.	1	2	3	4
Pokud se žáci ve škole nenaučí dobře ovládat počítače, mohou mít problémy s dalším vzděláváním a profesním uplatněním.	1	2	3	4
Bez ICT je možné se v běžné výuce obejít.	1	2	3	4
Žáci i jejich rodiče očekávají, že se ve škole bude používat ICT.	1	2	3	4
Učitel(-ka), který(-á) neovládá ICT, bývá dnes okolím považován(-a) za neschopného(-nou).	1	2	3	4
Pomocí ICT se žáci mohou učit snáze a efektivněji.	1	2	3	4
K používání ICT ve výuce mě nikdo nenutí.	1	2	3	4

4. Dokončete prosím následující větu: ICT ve vyučování používám: (označte jednu z možností)

- častěji než je podle mě žádoucí
- právě tak často, jak považuji za vhodné
- méně, než bych si přál(-a)

5. Dokončete prosím následující větu: Většina mých kolegů v naší škole ICT ve vyučování používá: (označte jednu z možností)

- častěji než je podle mě žádoucí
- právě tak často, jak je vhodné
- méně, než by bylo užitečné

6. Dokončete prosím následující větu: Většina mých kolegů, kteří používají ve výuce ICT, s nimi pracují: (označte jednu z možností)

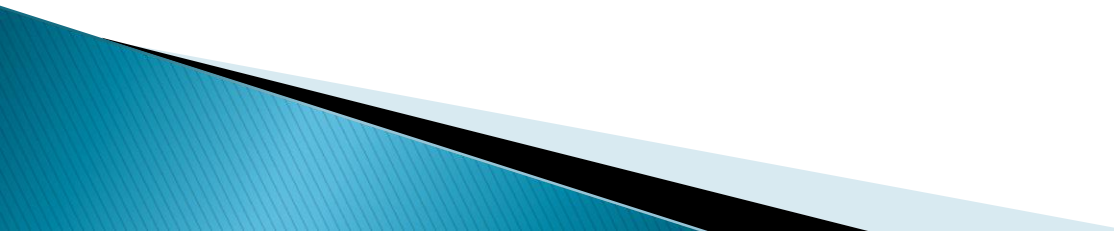
- efektivně
- spíše efektivně
- spíše neefektivně
- neefektivně

7. Co je podle Vás při používání ICT ve výuce hlavní problém? Vyjádřete na škále 1 – 4, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky.

1 – souhlasím 2 – spíše souhlasím 3 – spíše nesouhlasím 4 – nesouhlasím

Používání ICT je pro mě velmi náročné na přípravu.	1	2	3	4
Naše škola nemá dostatečné vybavení (nedostatek počítačů, chybi videotechnika, interaktivní tabule apod.).	1	2	3	4
Vzdělávací plány jsou příliš nabitě, nemohu si dovolit ztratit čas.	1	2	3	4
Necítím se dostatečně zdatný(-á) v ovládnutí ICT.	1	2	3	4
Chybí mi nějaká forma poradenství v této oblasti.	1	2	3	4
Nemám dostatečný přehled o materiálech, aplikacích a způsobech využití ICT v hodině.	1	2	3	4

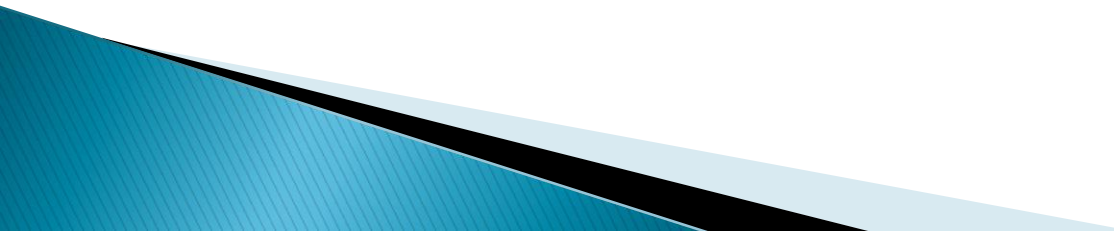
Motivy pro užívání ICT

- ▶ **Tlak** = vnější požadavek, jemuž je nutno se přizpůsobit (vedení školy a „technické“ děti)
 - ▶ **Tah** = nabízená příležitost, která je pro jedince lákavá (tahouni/inovátoři a samotné technologie dostupné ve škole)
-

Situace tlaku

- ▶ s **tlakem ze strany vedení** se vyučující vypořádávají rutinně a nepředstavuje pro ně velký problém
- ▶ **žákovský tlak** je/může být zdrojem poměrně značné úzkosti
(narušení tradiční hierarchické struktury)

Situace tahu

- ▶ „**tahoun**“ – osoba, která respondenty nějakým způsobem inspiruje k činnosti, aniž by na ně vyvíjela přímý tlak
 - ▶ **technologie samotné** – fakt, že jsou k dispozici a připraveny k použití
-

z uvedeného vyplývá, že

tah je nejvýznamnějším motivačním činitelem

ALE některé zdroje uvádí:

- ▶ vedení školy je důležitým faktorem úspěšného využívání ICT ve škole

(např. DEXTER. Leadership for IT in Schools. In VOOGT, KNEZEK. *International handbook of Information Technology in Primary and Secondary Education*. 2008, s. 543–554.)

Co to znamená?

- ▶ učitelé v našem vzorku vnímají kolegy-inovátory jako ty, kteří jim reálně pomáhají

vedení školy v pozadí – proč?

- ▶ činnost vedení je pro respondenty skrytá (nevidí konkrétní výsledky, „pouze“ nákup technologií, není jasná vize)
- ▶ vedení svoji roli nezvládá
- ▶ vedení má jiné priority

Další nálezy z výzkumu

Didaktické funkce technologií

Originální, induktivně vzniklá typologie zahrnující všechny technologie

- ▶ ICT jako nosič (výklad, samostudium)
- ▶ ICT jako extenze (oko, schopnosti)
- ▶ ICT jako pracovní nástroj (úkoly, projekty)
- ▶ ICT jako testovací stroj
- ▶ ICT jako kulisa a doplněk

Základní zdroje (kvalitativní výzkum)

- ▶ ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára (eds.). **Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Pravidla hry.** Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- ▶ HENDL, Jan. **Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.** Praha : Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

Ukázky výzkumů (vybrané příklady)

- ▶ ŠEĎOVÁ, K. Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví.
Brno: Paido, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7315-149-2.

- ▶ ZOUNEK, J., ŠEĎOVÁ, K. Učitelé a technologie. Mezi tradičním a moderním pojetím.
Brno: Paido, 2009. 172 s. ISBN 978-80-7315-187-4.

Základní zdroje (kvantitativní výzkum)

- ▶ DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0139-7
- ▶ GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
- ▶ HENDL, J. Přehled statistických metod. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-73-67-123-9.
- ▶ ... aj.

